Segregatiemonitor primair onderwijs 2023

Onderzoek en Business Intelligence

Gemeente Rotterdam

Wie zijn wij?

Onderzoek en Business Intelligence is een afdeling binnen de gemeente Rotterdam.

De afdeling verzamelt informatie en doet onderzoek voor het maken en uitvoeren van beleid door de gemeente Rotterdam. Het onderzoek gaat over onderwerpen als gezondheid, zorg, onderwijs, re-integratie, demografie, ruimtelijke ordening en veiligheid. Soms is de gemeentelijke organisatie het onderwerp, vaker gaat het over de stad en haar bewoners. Het doel is steeds om met deze verzamelde kennis het beleid en de bedrijfsvoering van de gemeente te verbeteren.

Auteurs

Ineke Vogel (1964) is psycholoog. Zij werkt sinds 2004 als wetenschappelijk onderzoeker. Binnen de gemeente Rotterdam werkt zij als senior onderzoeker op diverse gebieden en als informatieanalist in het kader van de Basisregistratie Personen.

Colofon

Gemeente Rotterdam, afdeling Onderzoek en Business Intelligence (OBI)

Datum: 15 november 2023
Projectnummer: 8163
Vragen: onderzoek@rotterdam.nl
Meer informatie: onderzoek010.nl

Gemeente Rotterdam

VEL
SKATELAND
SKATELAND
SKATELAND

Samenvatting

In het Rotterdamse onderwijsbeleid "Gelijke kansen voor elk talent" (2019-2023) wordt er veel ingezet op kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van het onderwijs. Eén van de ambities is dat de gelijkheid in kansen in het onderwijs toeneemt.

In het kader hiervan is Onderzoek en Business Intelligence (OBI) gevraagd om segregatie in het onderwijs in kaart te brengen. Met onderwijssegregatie wordt bedoeld een ongelijke verdeling van leerlingen over scholen op basis van ongelijkheden in termen van sociaaleconomische, etnische of andere kenmerken ten opzichte van de woonomgeving. De mate van segregatie op scholen is ook een graadmeter voor het onderwijsbeleid en voor het uitvoeringsprogramma van Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ).

In deze segregatiemonitor primair onderwijs wordt gekeken naar onderwijssegregatie op basis van de sociaaleconomische positie van leerlingen (gemeten door het ouderlijk opleidingsniveau) en hun migratieachtergrond. De volgende vragen staan centraal:

- Hoe ziet de diversiteit onder de leerlingenpopulatie in het primair onderwijs eruit naar opleidingsniveau van de ouders en naar migratieachtergrond van de leerlingen en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/2013 ontwikkeld?
- Wat is de stand van zaken wat betreft segregatie naar opleidingsniveau van de ouders en naar migratieachtergrond van de leerlingen in het primair onderwijs en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/2013 ontwikkeld?
- Wat is de stand van zaken wat betreft segregatie naar opleidingsniveau van de ouders in het primair onderwijs in het NPRZ-gebied en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/'13 ontwikkeld?
- Is de schoolpopulatie van Rotterdamse basisscholen een afspiegeling van de (schoolgaande) populatie in de CBS-buurt waarin de school staat wat betreft opleidingsniveau van de ouders en migratieachtergrond van de leerlingen?

De resultaten van de monitor dragen bij aan de kennis die nodig is om de kansengelijkheid in het onderwijs te bevorderen.

Voor deze monitor is gebruik gemaakt van de registraties die het CBS biedt voor het doen van onderzoek.

Resultaten primair onderwijs

In de periode van de schooljaren 2012/2013 tot en met 2021/2022 stijgt het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders en daalt het aandeel leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond. De stijging van het aandeel hoogopgeleide ouders komt door de toename van hoogopgeleide ouders met een niet-Westerse achtergrond. Onder de leerlingen neemt de derde generatie toe. Deze leerlingen vallen onder de groep leerlingen zonder migratieachtergrond.

Gesegregeerde scholen

Opleidingsniveau ouders

In de periode 2012/2013 tot en met 2021/2022 neemt het aandeel scholen toe waar meer dan 80% van de leerlingen hoogopgeleide ouders hebben en tegelijkertijd is er een afname van het aandeel scholen met een laag aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders (20% of minder). Er is dus een verschuiving in segregatie: het aandeel 20% of meer gesegregeerde scholen is door de schooljaren heen bijna gehalveerd, terwijl het aandeel van meer dan 80% gesegregeerde scholen meer dan verdubbeld is.

Dit laatste is niet het geval in NPRZ-gebied. Daar neemt het aandeel scholen met 20% of minder leerlingen met hoogopgeleide ouders wel steeds verder af, maar zijn er nauwelijks of geen scholen

met 80% of meer leerlingen met hoogopgeleide ouders.

Migratieachtergrond leerlingen
In dezelfde periode (van schooljaar 2012/2013 tot en met schooljaar 2021/2022) nam het aandeel scholen waarvan meer dan 80% van de leerlingen een niet-Westerse migratieachtergrond heeft flink af. In 2021/2022 is het aandeel nog maar twee procent. Het aandeel scholen met 20% of minder leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond is in de laatste twee jaar gedaald naar 15%.

Spreiding

In het noordelijke deel van Rotterdam is het aandeel hoogopgeleide ouders van basisschoolleerlingen het grootst, met name in de buurten Molenlaankwartier, Kralingen-Oost, Zestienhoven en Blijdorp (boven de 85%). De Tarwewijk in Charlois heeft het kleinste aandeel hoogopgeleide ouders (20%).

Het aandeel basisscholen dat een afspiegeling vormt van de buurt naar beide achtergrondkenmerken is al jaren redelijk stabiel rond de 80%.

Leerlingstromen

Voor het in kaart brengen van leerlingstromen is de stad verdeeld in vier delen: aan de noordkant binnen en buiten de ring; aan de zuidkant in het NPRZ-gebied en overig Rotterdam Zuid. Leerlingen met hoogopgeleide ouders (12%) bezoeken in schooljaar 2021/2022 iets vaker dan leerlingen met middelbaar opgeleide (10%) en laagopgeleide ouders (7%) een school buiten het gebied waar zij wonen. Deze percentages zijn iets gedaald ten opzichte van 2019/2020.

De verschillen naar stadsdeel zijn in schooljaar 2021/2022 vergelijkbaar met die in schooljaar 2019/2020: leerlingen met hoogopgeleide ouders in NPRZ-gebied gaan in schooljaar 2021/2022 het vaakst in een ander stadsdeel naar het (speciaal) basisonderwijs. Het aandeel leerlingen met middelbaar en laagopgeleide ouders dat in het eigen stadsdeel naar school gaat, is het kleinst in Noord buiten de ring: respectievelijk 88% en 86%. Voor alle leerlingen uit overig Rotterdam Zuid en Noord binnen de ring – dus ongeacht het opleidingsniveau van de ouders – geldt dat (ruim) negen op tien leerlingen in hetzelfde stadsdeel naar school gaan. Ongeveer vijf procent van de Rotterdamse leerlingen zit op een school buiten de stad. Dat percentage is het hoogst voor leerlingen met hoogopgeleide ouders uit NPRZ-gebied, daarvan gaat negen procent naar een school buiten de stad.

De Rotterdamse scholen trekken ook leerlingen van buiten Rotterdam aan: hoogopgeleiden kiezen met name voor scholen in Noord buiten de ring, middelbaar en laagopgeleide ouders voor scholen in Noord, buiten en binnen de ring, en het NPRZ-gebied.

In gemengde buurten – buurten waar niet meer dan 80% of 20% of minder van leerlingen hoogopgeleide ouders heeft – gaat meer dan helft van de leerlingen met zowel laag- als hoogopgeleide ouders naar een gemengde school (een school met 41-60% hoogopgeleide ouders).

Inhoud

Samenvatting 3

1 Inleiding 8

1.1 Achtergrond 8

1.2 Onderzoeksvragen 8

1.3 Onderzoeksopzet 8

2 Ontwikkeling diversiteit leerlingen 11

2.1 Opleidingsniveau ouders 11

2.2 Migratieachtergrond leerlingen 12

2.3 Migratieachtergrond en opleidingsniveau 12

3 Ontwikkeling segregatie op scholen 14

3.1 Opleidingsniveau ouders 14

3.1.1 Rotterdam 14

3.1.2 NPRZ-gebied 15

3.2 Migratieachtergrond leerlingen 15

3.3 Afspiegeling van de buurt 16

4 Spreiding in de stad 18

4.1 Gemengde buurten 19

5 Leerlingstromen in Rotterdam 21

5.1 Hoogopgeleide ouders 22

5.2 Middelbaar opgeleide ouders 22

5.3 Laagopgeleide ouders 22

“Rotterdam is een havenstad in het westen van Nederland, in de provincie Zuid-Holland. Met 581.750 inwoners (1 januari 2019 is het de op een na grootste stad van Nederland, na Amsterdam. De metropoolregio Rotterdam Den Haag telt meer dan 2,3 miljoen inwoners.”

Jan de Jongeman | Directeur van het museum

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

In het Rotterdamse onderwijsbeleid "Gelijke kansen voor elk talent" (2019-2023) wordt er veel ingezet op kwaliteit, veiligheid en toegankelijkheid van het onderwijs. Eén van de ambities is dat de gelijkheid in kansen in het onderwijs toeneemt. In het kader hiervan is Onderwijs en Business Intelligence (OBI) gevraagd tweejaarlijks de segregatie in het onderwijs te onderzoeken. Onderwijssegregatie betreft de ongelijke verdeling van leerlingen over scholen op basis van ongelijkheden in termen van sociaaleconomische, etnische of andere kenmerken.[1] Een monitor geeft inzicht in factoren die een rol spelen bij het bevorderen van kansengelijkheid in het onderwijs.

In 2021 is de eerste segregatiemonitor primair onderwijs van Rotterdam gepubliceerd naar voorbeeld van Amsterdams onderzoek. In die monitor is de stand van zaken omtrent onderwijssegregatie en de ontwikkeling hierin in het Rotterdamse primair onderwijs in kaart gebracht voor de schooljaren 2012/2013 t/m 2019/2020.[2] Gekeken is naar onderwijssegregatie op basis van de sociaaleconomische positie van leerlingen (gemeten door het ouderlijk opleidingsniveau) en hun migratieachtergrond. In deze monitor zijn de schooljaren 2020/2021 en 2021/2022 toegevoegd.

Nieuw in deze monitor

In het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ) Uitvoeringsplan 2023 - 2027[3] is met de onderwijspartners c.q. schoolbesturen de afspraak gemaakt om te verkennen of een plan van aanpak kan worden ontwikkeld om segregatie op scholen tegen te gaan. Door de woningvoorraad aan te pakken richt het programma zich op behoud van sociale stijgers en het aantrekken van nieuwe bewoners met midden en hogere inkomens. Door het ontstaan van een meer diverse samenstelling van de bevolking wordt de kans op segregatie op scholen groter.

De mate van segregatie op scholen in het primair onderwijs is een graadmeter voor het onderwijsbeleid en voor het uitvoeringsprogramma van NPRZ. Om hier meer inzicht in te krijgen is een extra vraag toegevoegd ten opzichte van de monitor van 2021.

1.2 Onderzoeksvragen

De volgende vragen staan centraal:

- Hoe ziet de diversiteit onder de leerlingenpopulatie in het primair onderwijs eruit naar opleidingsniveau van de ouders en naar migratieachtergrond van de leerlingen en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/2013 ontwikkeld?
- Wat is de stand van zaken wat betreft segregatie naar opleidingsniveau van de ouders en naar migratieachtergrond van de leerlingen in het primair onderwijs en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/2013 ontwikkeld?
- Wat is de stand van zaken wat betreft segregatie naar opleidingsniveau van de ouders in het primair onderwijs in het NPRZ-gebied en hoe heeft dit zich sinds schooljaar 2012/'13 ontwikkeld?
- Is de schoolpopulatie van Rotterdamse basisscholen een afspiegeling van de (schoolgaande) populatie in de CBS-buurt waarin de school staat wat betreft opleidingsniveau van de ouders en migratieachtergrond van de leerlingen?

1.3 Onderzoeksopzet

Voor het genereren van de data is gebruik gemaakt van de faciliteiten van het Centrum voor Beleidsstatistiek (CvB) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Het CvB beschikt onder de noemer 'Sociaal Statistisch Bestand' (SSB) over een groot aantal

[1] Ball, S.J.: Class Strategies and the Education Market: The Middle Classes and Social Advantage. Routledge. New York, 2003.
[2] Vogel, I, Roode, A. Segregatiemonitor primair onderwijs. Rotterdam: Onderwijs en Business Intelligence, gemeente Rotterdam; 2021 - https://onderzoek010.nl/handlers/ballroom.ashx?function=download&id=670
[3] Zie https://www.nprz.nl/over-nprz/onze-documenten/uitvoeringsplan

databestanden. Zo is er bijvoorbeeld een registratie van alle personen vanaf 1995 die in het bevolkingsregister (de BRP, voorheen GBA) geregistreerd staan (of hebben gestaan) en zijn bestanden beschikbaar waarin onderwijs- en arbeidsmarktgegevens van alle personen staan geregistreerd. Al deze bestanden zijn op persoonsniveau via unieke persoonsgebonden sleutels te koppelen aan het bevolkingsregister. Daarmee is het mogelijk een beeld te schetsen van alle in het bevolkingsregister opgenomen personen op een bepaald moment en is het ook mogelijk om deze situatie per persoon in de tijd te volgen. De gegevens zijn van alle (geregistreerde) personen in Nederland beschikbaar.

Om de noodzakelijke dataoverzichten te kunnen maken, was een omvangrijk aantal databestanden nodig. Enerzijds omdat elk van de bestanden slechts een beperkt aantal variabelen omvat en er dan veel verschillende bestanden nodig zijn. Anderzijds omdat een deel van de bestanden gegevens over één jaar bevatten en voor de monitor gegevens over meerdere jaren nodig zijn.

Leerlingenbestanden

Er is een leerlingenbestand gemaakt met de inschrijvingsbestanden van leerlingen in het (speciaal) basisonderwijs van de CBS Microdata. Dit bestand heeft als belangrijkste voordeel dat het ook de leerlingen bevat die van buiten Rotterdam komen. Geselecteerd zijn leerlingen, met geregistreerd Burgerservicenummer, die op 1 oktober van het betreffende schooljaar op een basisschool zaten. Vervolgens is dit leerlingenbestand verrijkt met gegevens over het opleidingsniveau van de ouder(s), het huishoudinkomen, de migratieachtergrond en het adres van de leerlingen en de scholen. Uiteindelijk zijn de leerlingen geselecteerd die op een Rotterdamse school zaten en/of in Rotterdam woonachtig waren.

Opleidingsniveau van ouders

In het SSB zit een bestand met de hoogst voltooide opleiding op persoonsniveau. Dit is gebruikt om een overzicht te geven van het opleidingsniveau van de ouders. Vanaf schooljaar 2012/2013 is dit bestand dermate goed gevuld dat van het grootste deel van de ouders het hoogst afgeronde opleidingsniveau bekend is. In de analyses wordt, wanneer dit van beide ouders bekend is, het hoogste niveau genomen. Van een deel van de ouders is het opleidingsniveau niet bekend. Voor mensen van een hogere leeftijd is het bestand met hoogste opleiding minder gevuld omdat de diploma's in het verleden niet werden geregistreerd. Ook over particuliere en buitenlandse opleidingen ontbreken de registergegevens.

Het opleidingsniveau is verdeeld in drie categorieën:

- tot en met mbo-1 niveau (laagopgeleid),
- mbo-2 tot en met -4, havo en vwo (middelbaar opgeleid),
- hoger onderwijs (hoog opgeleid).

Huishoudinkomen

Hiervoor is gebruik gemaakt van het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van het huishouden. Dit is het besteedbaar inkomen van een huishouden gecorrigeerd voor de omvang en samenstelling van een huishouden, dus het besteedbaar huishoudensinkomen gedeeld door de equivalentiefactor van het huishouden.

Migratieachtergrond

De migratieachtergrond geeft weer met welk land een persoon verbonden is op basis van het geboorteland van de ouders en/of zichzelf. De volgende achtergrondgroepen zijn opgenomen: Nederlands, Turks, Marokkaans, Surinaams/Antilliaans, Westers en niet-Westers.

Het onderscheid tussen Westers en niet-Westers is gemaakt op grond van de sociaaleconomische en sociaal-culturele situatie in het betreffende achtergrondland. Als Westerse migratieachtergrond gelden de werelddelen Europa (excl. Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en binnen Azië de landen Indonesië en Japan. Als niet-Westerse migratieachtergrond gelden Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan).

De beschikbare informatie vanuit het CBS is voor alle kenmerken relatief hoog (zie tabel 1.1).

Tabel 1.1. Beschikbare achtergrondinformatie over (ouders van) kinderen in het Rotterdamse (speciaal) basisonderwijs, per jaar, in percentage

jaar	opleidingsniveau ouders	huishoud inkomen	achtergrond
2012	86	98	100
2013	87	97	100
2014	88	97	100
2015	89	97	100
2016	90	97	100
2017	90	97	100
2018	91	97	100
2019	91	97	100
2020	91	98	100
2021	91	98	100

Bron: CBS, bewerking OBI

Van de leerlingen was over de jaren heen van 87-88% bekend wie de vader is en van 98-99% wie de moeder is. Omdat de onderwijsregistraties nog niet zo heel lang bestaan, ontbreekt er helaas registerinformatie over veel oudere Nederlanders. Ook particuliere opleidingen vallen buiten het bereik van de onderwijsregisters. Daarnaast is van veel Nederlanders met een niet-Westerse migratieachtergrond die hun opleiding in het buitenland hebben gevolgd op dit moment onvoldoende registerinformatie beschikbaar. Deze informatie wordt met behulp van enquête informatie (EBB) aangevuld. OBI wil graag het gemiddeld aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders per school berekenen. Om alle leerlingen te kunnen gebruiken, zijn de missende gegevens benaderd. OBI heeft ervoor gekozen om deze missende variabelen te imputeren via multiple imputatie in SPSS op basis van individuele gegevens over huishoudinkomen en acht achtergrondgroepen.[4]

Multiple imputatie om ontbrekende gegevens over opleidingsniveau te schatten

Met een multiple imputatie is voor elke missende waarde van opleidingsniveau van de ouders op basis van de beschikbare achtergrondgegevens tien keer een realistische waarde per leerling geschat, en wel met een 'fully conditional specification' Markov chain Monte Carlo (MCMC) methode. Voor de vorige monitor is dit gedaan voor de schooljaren 2012/2013 tot en met 2019/2020 op basis van één dataset met daarin alle unieke leerlingen uit die schooljaren in zowel het basis- als voortgezet onderwijs. Voor de aanvullende schooljaren 2020/2021 en 2021/2022 is dit op dezelfde manier gedaan met de leerlingen uit de schooljaren 2016/2017 tot en met 2021/2022. Uit de tien geschatte waarden is de vaakst geschatte waarde als geïmputeerde waarde genomen. Uiteindelijk benadert de verdeling van de nieuwe dataset de verdeling die in de originele dataset zit, zodat de variatie die in de originele dataset zit gewaarborgd is.

Bronvermelding

Alle resultaten zijn gebaseerd op eigen berekeningen van Onderzoek en Business Intelligence, Gemeente Rotterdam op basis van niet-openbare Microdata van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 staat de ontwikkeling in diversiteit van de leerlingen beschreven, in hoofdstuk 3 de ontwikkeling in segregatie op scholen in geheel Rotterdam en in NPRZ-gebied, in hoofdstuk 4 de spreiding in de stad, en in hoofdstuk 5 de leerlingstromen in het Rotterdamse onderwijs.

[4] Personen met een 1) Nederlandse, 2) Surinaamse, 3) Turkse, 4) Marokkaanse 5) Antilliaanse, 6) overig niet-Westerse, 7) Oost-Europese en 8) overig-Westerse migratieachtergrond.

2 Ontwikkeling diversiteit leerlingen

Het aandeel kinderen met hoogopgeleide ouders neemt verder toe. Het aandeel leerlingen met niet-Westerse migratieachtergrond neemt verder af.

2.1 Opleidingsniveau ouders

In schooljaar 2021/2022 gingen er in totaal 51.943 leerlingen naar het (speciaal) basisonderwijs in Rotterdam. Het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders (minimaal een afgeronde hbo- of wo-opleiding) neemt ook na schooljaar 2019/2020 verder toe, zie figuur 2.1. Tussen schooljaar 2012/2013 en 2019/2020 is dit aandeel gestegen van 37% naar 42%, in 2021/2022 is het verder gestegen naar 44%. Het aandeel basisschoolleerlingen met laagopgeleide ouders (dus maximaal een vmbo- of mbo-1-diploma) is afgenomen van 26% in 2012/2013 naar 20% in 2019/2020. In 2021/2022 is het aandeel verder gedaald naar 17%. Het aandeel leerlingen met middelbaar geschoolde ouders (maximaal een mbo-, havo- of vwo-diploma) is al jaren stabiel rond de 37/38%.

Figuur 2.1. Opleidingsniveau ouders van kinderen in het (speciaal) basisonderwijs in Rotterdam, 2012/2013-2021/2022

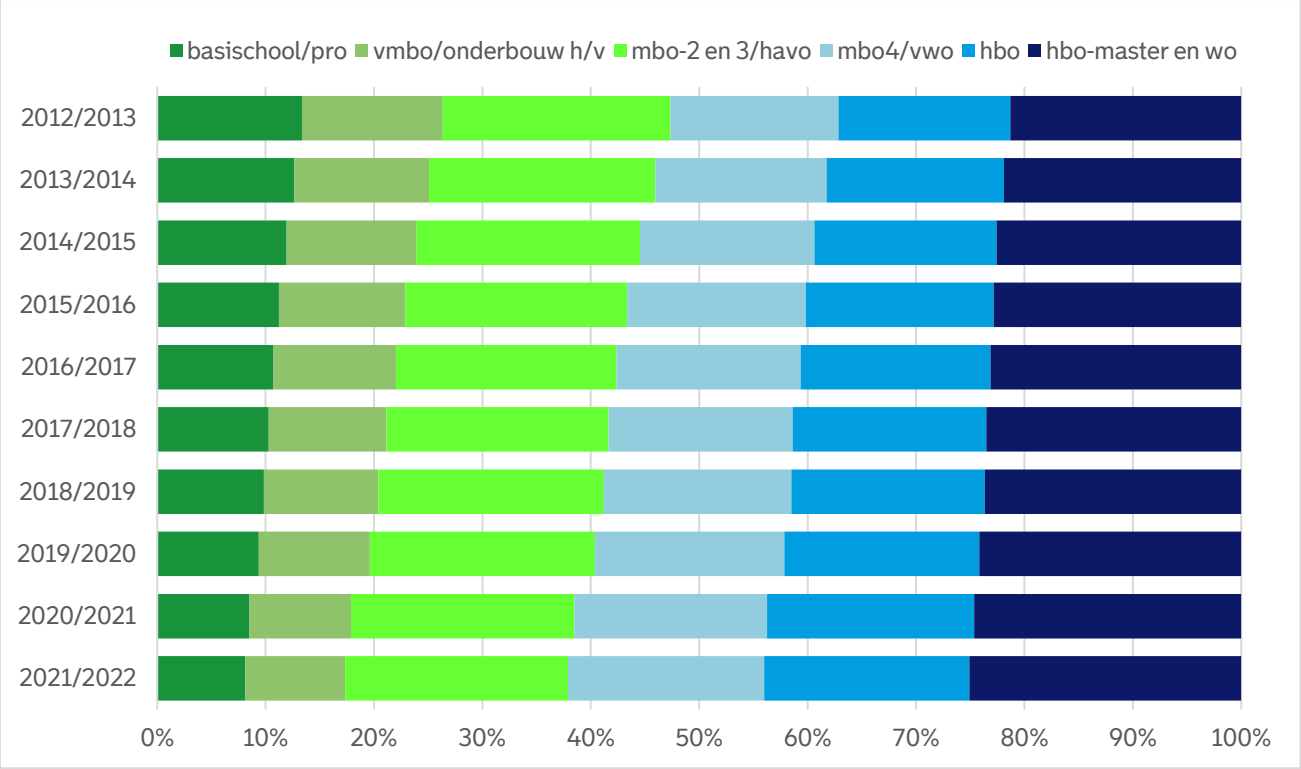

Bron: CBS, bewerking OBI

2.2 Migratieachtergrond leerlingen

Wanneer we naar de migratieachtergrond van Rotterdamse basisschoolkinderen kijken valt op dat het aandeel met een niet-Westerse migratieachtergrond verder daalt, zie figuur 2.2. In schooljaar 2012/2013 had 51% van de kinderen een niet-Westerse migratieachtergrond, in 2019/2020 was dit 46% en in 2021/2022 is het 45%. Dit is mede een gevolg van de groeiende groep derde generatie niet-Westerse leerlingen. Er zijn in de stad steeds meer kinderen met twee ouders uit de tweede generatie (met een niet-Westerse migratieachtergrond maar allebei in Nederland geboren). Deze kinderen hebben volgens de gehanteerde definities geen migratieachtergrond. Daarnaast is het aandeel leerlingen met een Westerse migratieachtergrond in de afgelopen twee jaar verder toegenomen van 11% naar 12%. Net als in 2019/2020 heeft 43% van de kinderen in 2021/2022 geen migratieachtergrond.

Figuur 2.2. Migratieachtergrond van kinderen in het (speciaal) basisonderwijs in Rotterdam, 2012/2013-2021/2022

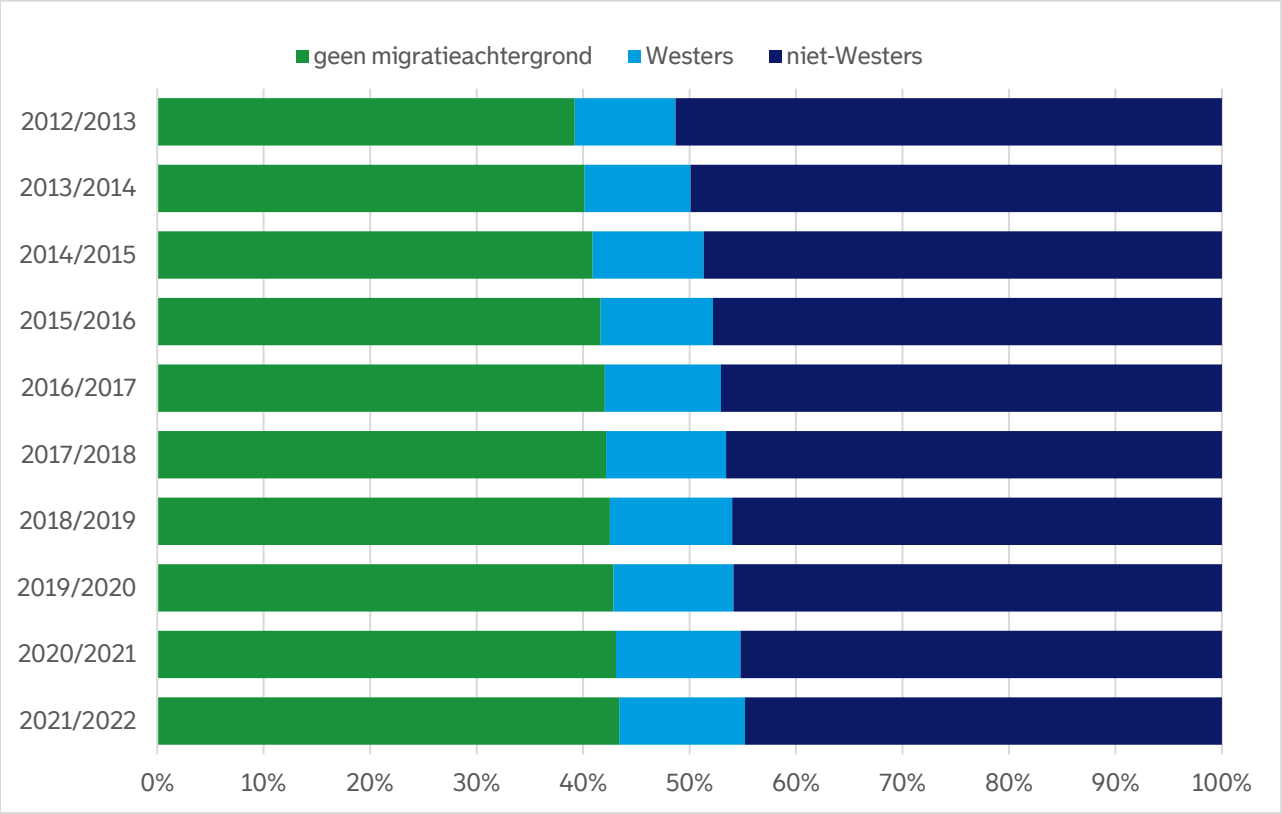

Bron: CBS, bewerking OBI

2.3 Migratieachtergrond en opleidingsniveau

Tussen de groepen met een verschillende migratieachtergrond bestaan grote verschillen in het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders. Het aandeel hoogopgeleide ouders onder de leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond is in schooljaar 2021/2022 met 30% een stuk lager dan de aandelen onder de leerlingen zonder (58%) of met een Westerse (48%) migratieachtergrond, zie figuur 2.3. Er is wel een langzame afname van het verschil te zien. Waar de groei van het aandeel hoogopgeleide ouders onder leerlingen zonder migratieachtergrond de afgelopen zeven jaar is gestagneerd, neemt dit onder leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond toe. In schooljaar 2019/2020 was het aandeel onder de leerlingen met een niet-Westerse achtergrond 28%, onder die zonder migratieachtergrond

57% en onder die met een Westerse migratieachtergrond 46%.

Van de vier grootste niet-Westerse achtergrondgroepen is het aandeel hoogopgeleide ouders het kleinst onder leerlingen met een Marokkaanse migratieachtergrond (25%). In 2019/2020 was dat nog 23%.

Figuur 2.3. Aandeel hoogopgeleide ouders van kinderen in het (speciaal) basisonderwijs in Rotterdam naar migratieachtergrond, 2012/2013-2021/2022

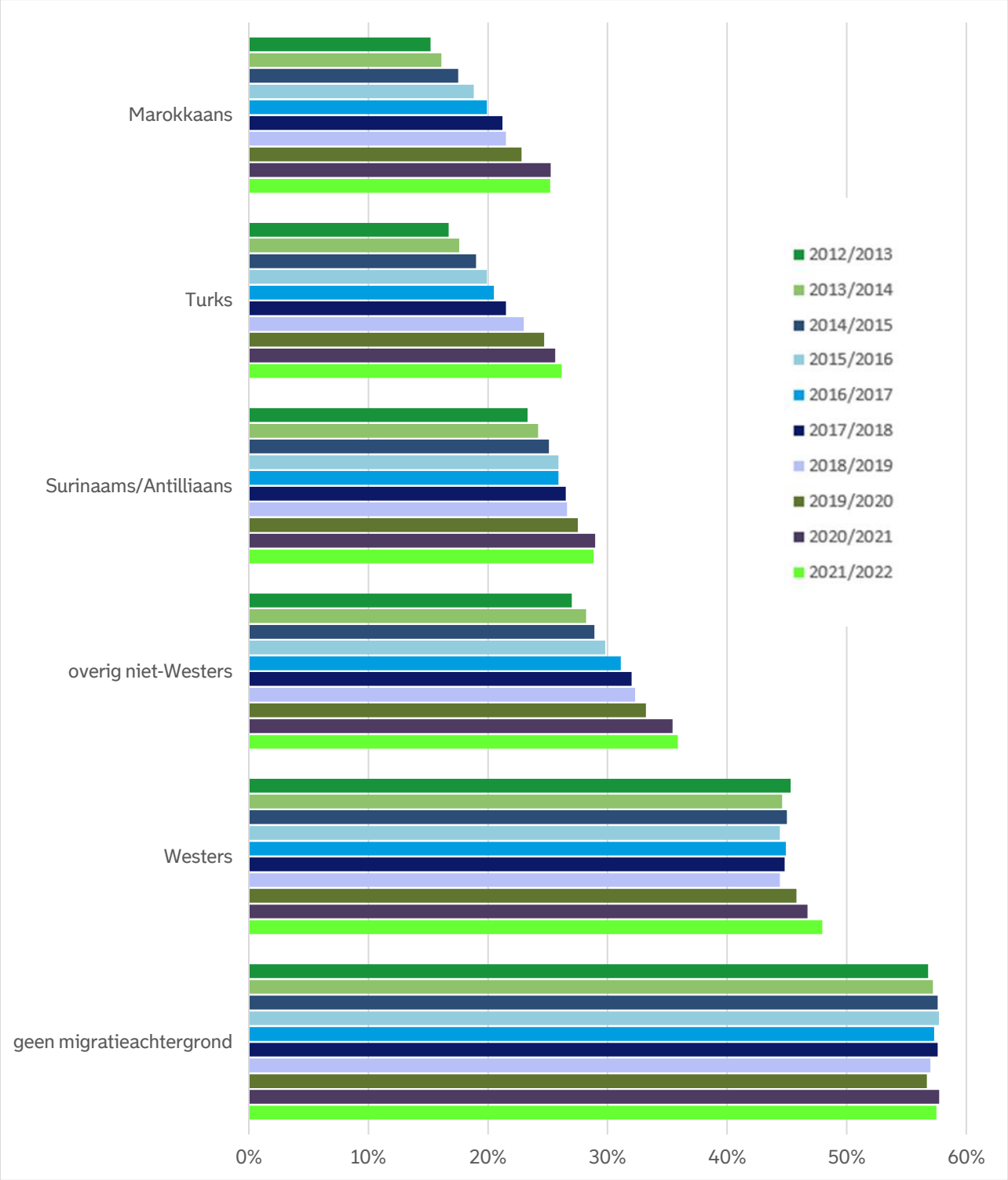

Bron: CBS, bewerking OBI

3 Ontwikkeling segregatie op scholen

Het aandeel leerlingen op gemengde scholen is toegenomen. Er is een verschuiving in segregatie: er komen scholen bij die voor het grootste deel leerlingen hebben met hoogopgeleide ouders. Tegelijkertijd is er een afname van scholen met weinig leerlingen met hoogopgeleide ouders.

3.1 Opleidingsniveau ouders

3.1.1 Rotterdam

Als we kijken naar segregatie naar het opleidingsniveau van de ouders op (speciale) basisscholen in Rotterdam dan zien we dat door de schooljaren heen het aandeel leerlingen dat naar gesegregeerde scholen met weinig kinderen met hoogopgeleide ouders (20% of minder) gaat is afgenomen (zie figuur 3.1).[5] In schooljaar 2012/2013 betrof dit nog een derde van de Rotterdamse scholen (34%). In het schooljaar 2021/2022 is het afgenomen tot 18%. Doordat steeds meer leerlingen hoogopgeleide ouders hebben, blijven er steeds minder van dit soort gesegregeerde scholen over.

Het aandeel leerlingen dat daarentegen naar gesegregeerde scholen gaat met veel kinderen met hoogopgeleide ouders (meer dan 80%) is door de schooljaren heen toegenomen; van zes procent in 2012/2013 naar 13% in 2021/2022.

Figuur 3.1. Verdeling leerlingen over (speciale) basisscholen naar aandeel kinderen met hoogopgeleide ouders, 2012/2013-2021/2022

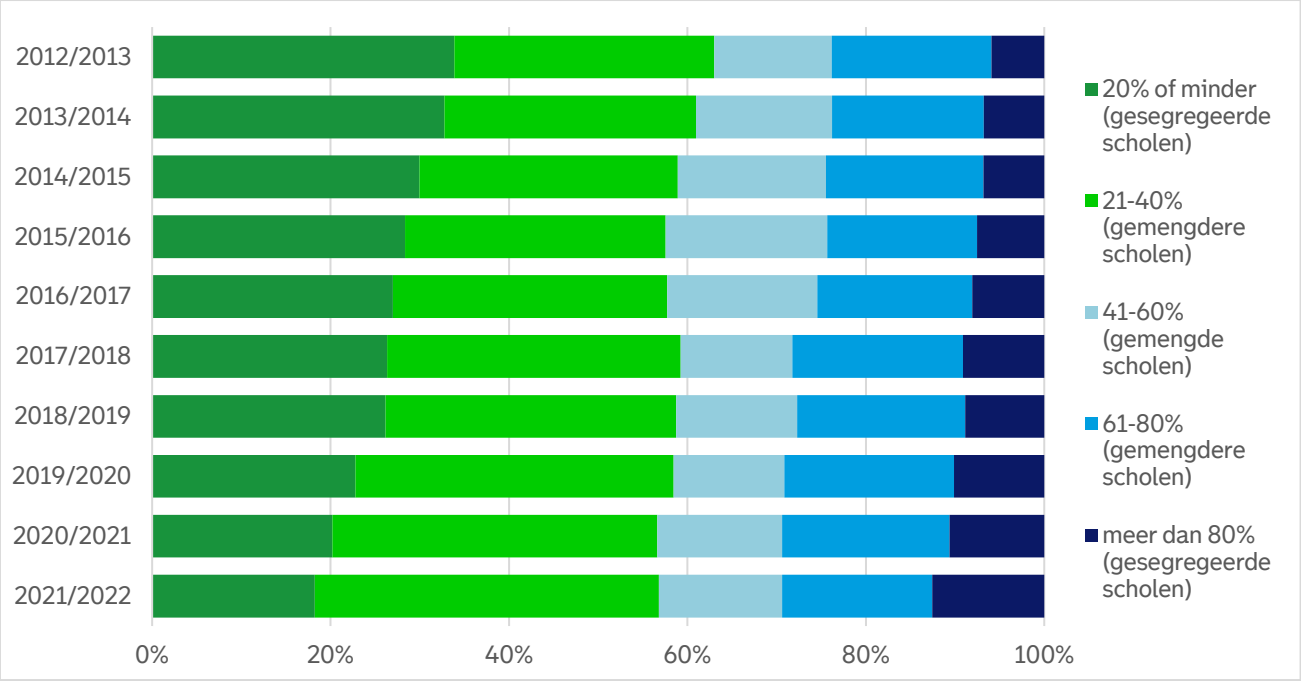

Bron: CBS, bewerking OBI

[5] Om te meten in hoeverre leerlingen op basis van hun sociaaleconomische positie en migratieachtergrond gesegregeerd naar school gaan is een absolute segregatiemaat berekend. Hiervoor zijn Rotterdamse (speciale) basisscholen ingedeeld in groepen op basis van het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders en het aandeel leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond. Vervolgens is gekeken hoe de leerlingenpopulatie over deze scholen is verdeeld.

De segregatie naar opleidingsniveau van ouders lijkt hiermee te verschuiven: waar de segregatie naar opleidingsniveau van de ouders in 2012/2013 vooral bestond uit 20% of minder gesegregeerde scholen, is dit aandeel in 2021/2022 bijna gehalveerd en tegelijkertijd is het aandeel van meer dan 80% gesegregeerde scholen in 2021/2022 meer dan verdubbeld ten opzichte van 2012/2013.

Tussen de schooljaren 2012/2013 en 2015/2016 is het aandeel leerlingen dat naar gemengde scholen gaat (met 41-60% hoogopgeleide ouders) met vijf procentpunt gestegen (van 13% naar 18%). In 2019/2020 was dit aandeel weer gedaald naar 12%. In de schooljaren 2020/2021 en 2021/2022 is het aandeel weer iets gestegen: naar 14%.

3.1.2 NPRZ-gebied

Als we kijken naar segregatie naar het opleidingsniveau van de ouders op (speciale) basisscholen in NPRZ-gebied dan zien we dat ook daar het aandeel leerlingen, dat naar gesegregeerde scholen met weinig kinderen met hoogopgeleide ouders (20% of minder) gaat, is afgenomen (zie figuur 3.2). Het aandeel is wel veel hoger dan in geheel Rotterdam: in 2012/2013 was het aandeel 54%, in 2019/2020 nog 35% en in 2021/2022 was het aandeel verder gezakt naar 30%. Het aandeel leerlingen dat naar gemengde scholen met 21-40% hoogopgeleide ouders gaat is gestegen van 32% in 2012/2013 naar 54% in 2021/2022. Het aandeel leerlingen dat naar gemengde scholen met 61-80% hoogopgeleide ouders gaat schommelt rond de 3%. Er zijn nauwelijks of geen scholen met leerlingen met vooral hoogopgeleide ouders (80% of meer).

Figuur 3.2. Verdeling leerlingen over (speciale) basisscholen in NPRZ-gebied naar aandeel kinderen met hoogopgeleide ouders, 2012/2013-2021/2022

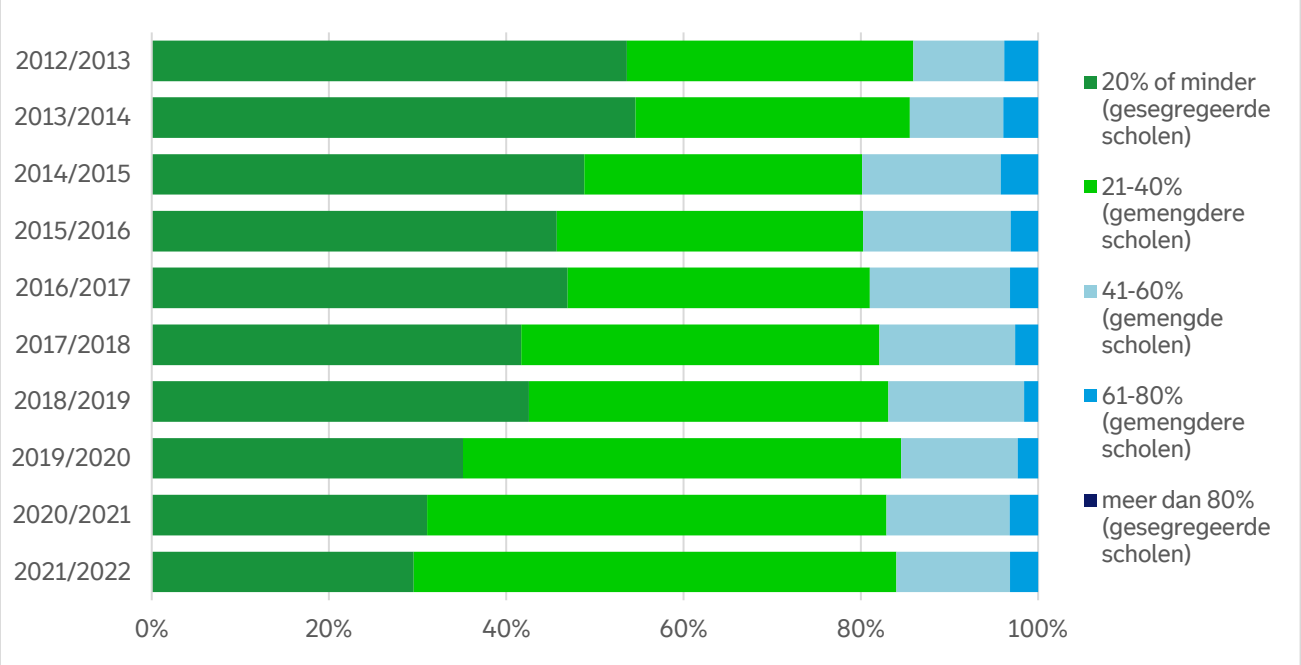

Bron: CBS, bewerking OBI

3.2 Migratieachtergrond leerlingen

Als we kijken naar de segregatie naar migratieachtergrond op scholen, dan zien we vergelijkbare trends met die naar het opleidingsniveau van de ouders. Het aandeel leerlingen dat naar gesegregeerde scholen gaat met veel kinderen met een niet-Westerse migratieachtergrond (meer dan 80%) is door de schooljaren heen flink afgenomen: van 19% in 2012/2013 naar 2% in 2021/2022

Het aandeel scholen met 20% of minder leerlingen met een niet-Westerse migratieachtergrond is gestegen tussen de schooljaren 2012/2013 (16%) en 2016/2017 (20%). In de periode van 2016/2017 tot en met 2019/2020 bedroeg het aandeel ongeveer 19%. In 2021/2022 is het aandeel weer gedaald naar 15%.

Er is dus ook een afname te zien van gesegregeerde scholen wanneer wordt gekeken naar migratieachtergrond. Kinderen met een niet-Westerse migratieachtergrond zitten vaker op gemengdere scholen, zie figuur 3.3.

Figuur 3.3. Verdeling leerlingen over (speciale) basisscholen naar aandeel kinderen met een niet-Westerse migratieachtergrond, 2012/2013-2021/2022

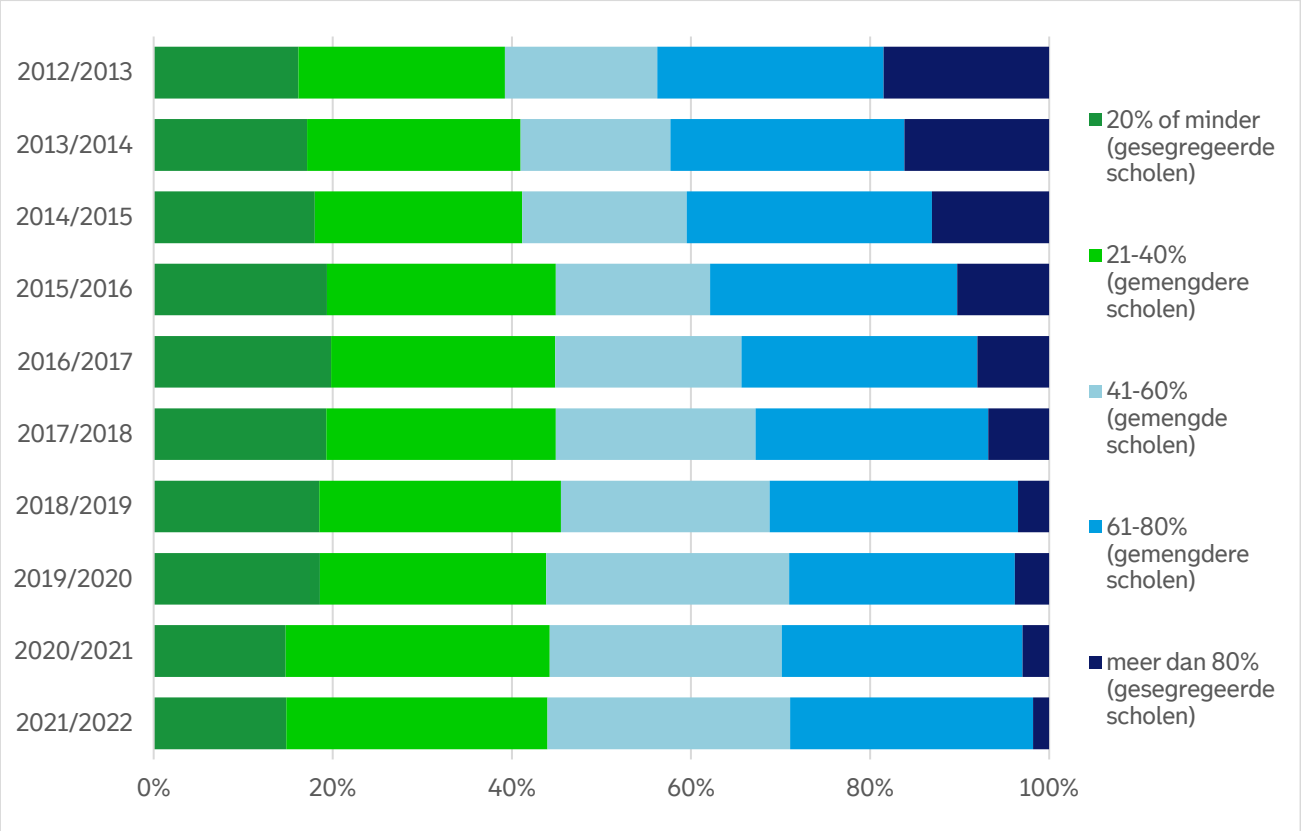

Bron: CBS, bewerking OBI

3.3 Afspiegeling van de buurt

Het aandeel basisscholen dat een afspiegeling vormt van de buurt naar beide achtergrondkenmerken is al jaren redelijk stabiel, alhoewel het aandeel naar opleidingsniveau iets lijkt af te nemen, met name doordat het aandeel is gestegen van scholen die verhoudingsgewijs minder kinderen van hoogopgeleide ouders op school hebben dan in de buurt wonen.

In Rotterdam zijn ongeveer acht op de tien Rotterdamse (speciale) basisscholen een afspiegeling van de buurt naar opleidingsniveau van de ouders (zie figuur 3.4) en naar niet-Westerse migratieachtergrond (zie figuur 3.5). Naar opleidingsniveau zijn de percentages voor de schooljaren 2012/2013, 2019/2020 en 2021/2022 achtereenvolgens: 84%, 82% en 77%. Naar niet-Westerse migratieachtergrond zijn de percentages achtereenvolgens: 81%, 85% en 85%.

In 2021/2022 is het aandeel scholen die verhoudingsgewijs minder kinderen van hoogopgeleide ouders op school hebben dan in de buurt wonen gestegen met vijf procentpunt ten opzichte van 2019/2020 (van 10% naar 15%)

Scholen kunnen een afspiegeling van de buurt zijn maar nog steeds een gesegregeerde school zijn. Wanneer een school bijvoorbeeld in een buurt staat waar veel leerlingen met hoogopgeleide ouders

wonen, zal het een afspiegeling van de buurt zijn wanneer veel van hen hiernaartoe gaan. Met andere woorden: wanneer de populatie van een de buurt gesegregeerd is, is de school ook gesegregeerd wanneer deze een afspiegeling is van de buurt.

Figuur 3.4. Rotterdamse (speciale) basisscholen met minimaal 100 leerlingen die al dan niet een afspiegeling van de buurt zijn naar opleidingsniveau ouders, 2012/2013-2021/2022

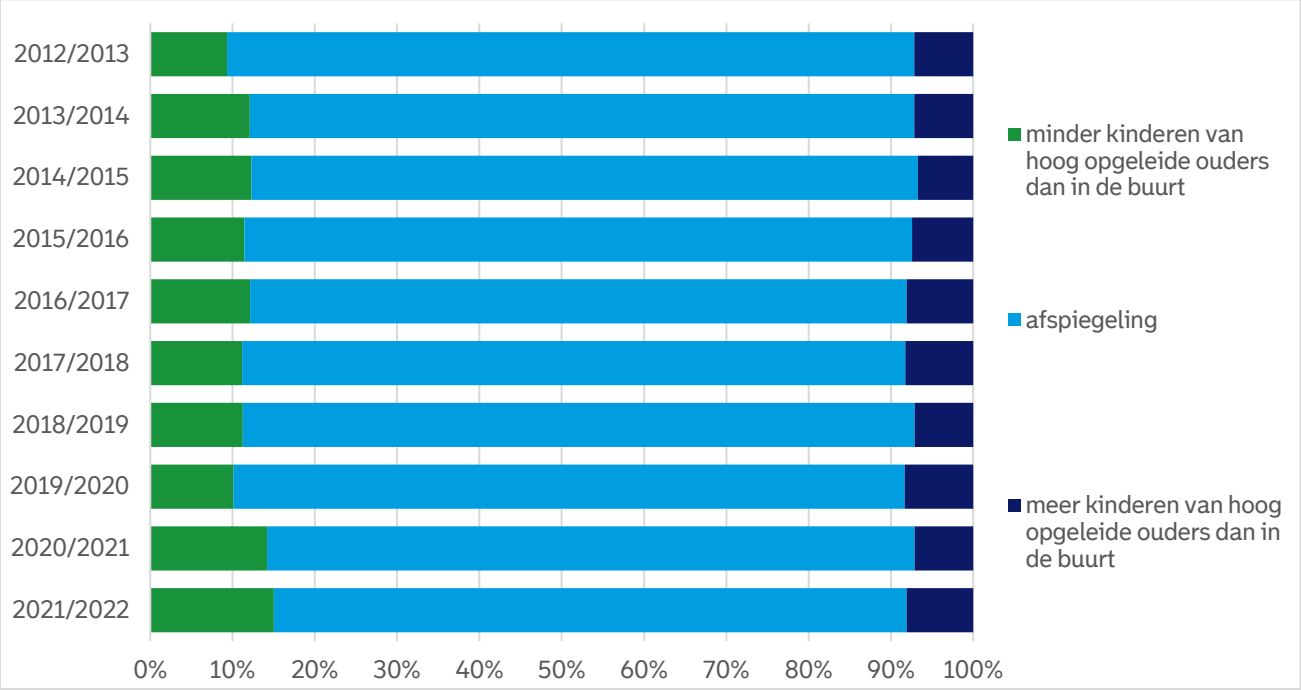

Bron: CBS, bewerking OBI

Figuur 3.5. Rotterdamse (speciale) basisscholen met minimaal 100 leerlingen die al dan niet een afspiegeling van de buurt zijn naar migratieachtergrond, 2012/2013-2021/2022

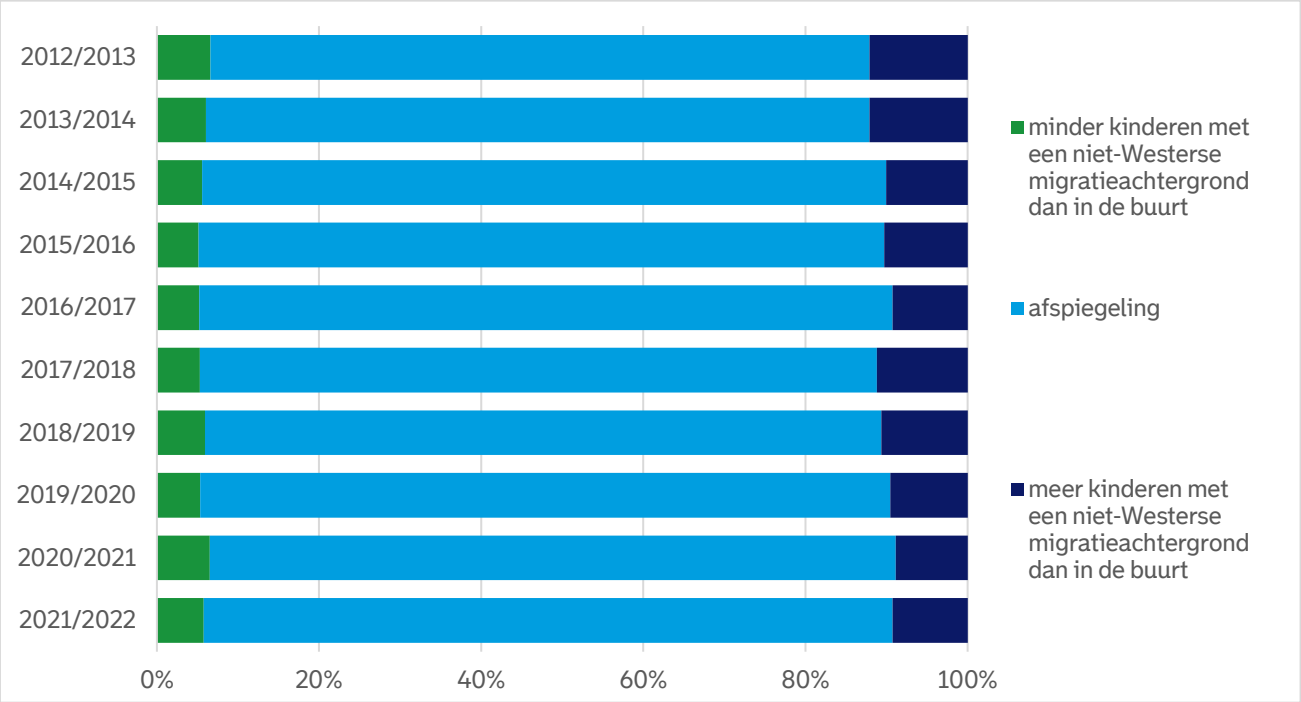

Bron: CBS, bewerking OBI

4 Spreiding in de stad

Rotterdamse basisschoolleerlingen met hoogopgeleide ouders wonen niet verspreid over de stad, maar concentreren zich voornamelijk in noordelijke gebieden. Vooral in de buurten Molenlaankwartier (94%), Kralingen-Oost (93%), Zestienhoven (92%) en Blijdorp (86%) is het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders zeer groot. De buurt Tarwewijk in het gebied Charlois heeft het kleinste aandeel hoogopgeleide ouders: 20% van de ouders is hoogopgeleid. Dit is een half procentpunt lager dan in 2019/2020 (zie figuur 4.1). In alle overige buurten van Charlois liggen de percentages hoogopgeleide ouders tussen de 21-40%. Net als in 2019/2020 is dat percentage het hoogst in Heijplaat met 34%.

In 2019/2020 had de buurt Tussendijken in Delfshaven nog het kleinste aandeel hoogopgeleide ouders. Tussen 2019/2020 en 2021/2022 is in die buurt een toename van zesenhalf procentpunt hoogopgeleide ouders te zien.

Als we kijken naar de ontwikkeling per woonbuurt door de schooljaren 2012/2013 t/m 2021/2022 (zie figuur 4.2) zien we de grootste stijging in de buurt Nieuw-Crooswijk: 48%-punt. Tussen 2019/2020 en 2021/2022 is een toename van vier procentpunt te zien in deze buurt. De buurt Heijplaat, de buurt in het gebied Charlois met het hoogste percentage hoogopgeleide ouders (34%) is tussen 2012/2013 en 2021/2022 met 18%-punt gestegen. De grootste afname door de schooljaren heen (-10%-punt) is te zien in de buurten Dorp (Hoek van Holland), Rozenburg en het Witte Dorp (Delfshaven).

Figuur 4.1. Hoogopgeleide ouders Rotterdamse leerlingen (speciaal) basisonderwijs per woonbuurt in 2021/2022 en de verandering hierin sinds 2019/2020

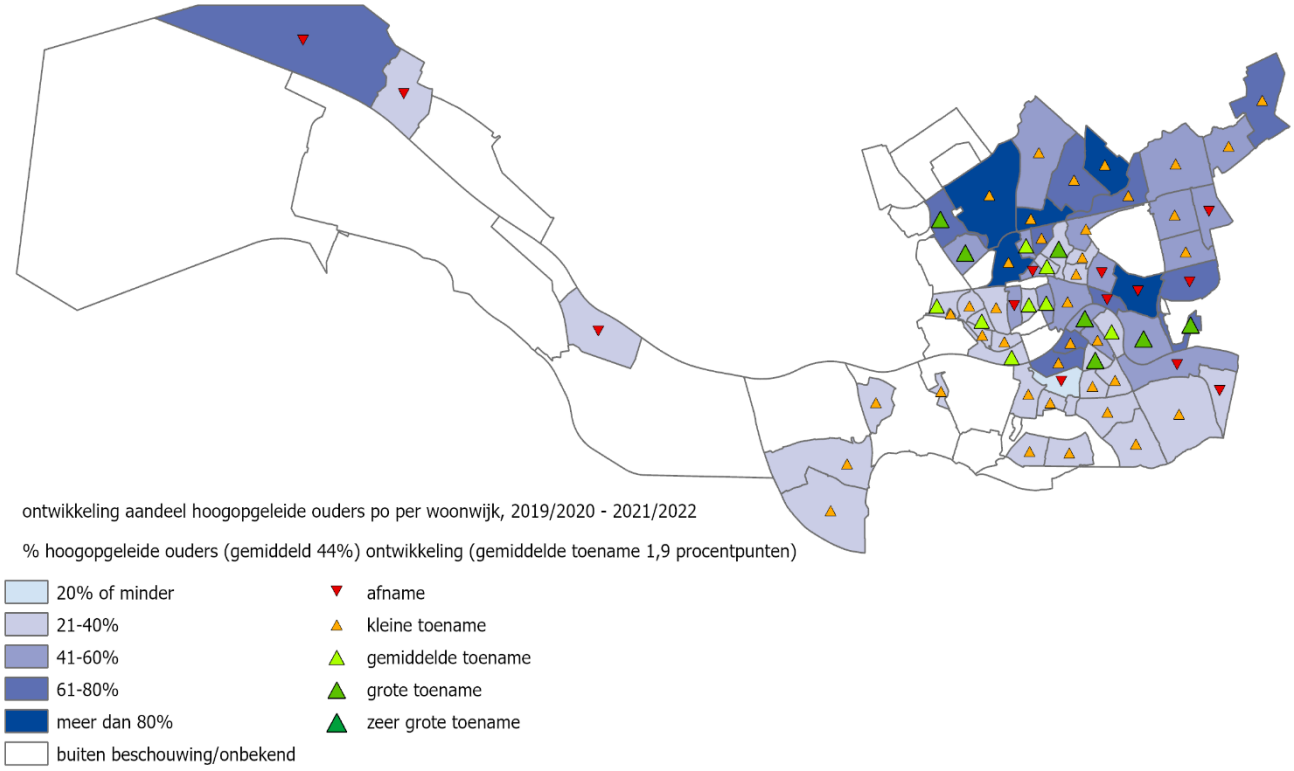

Bron: CBS, bewerking OBI

Figuur 4.2. Hoogopgeleide ouders Rotterdamse leerlingen (speciaal) basisonderwijs per woonbuurt in 2021/2022 en de verandering hierin sinds 2012/2013

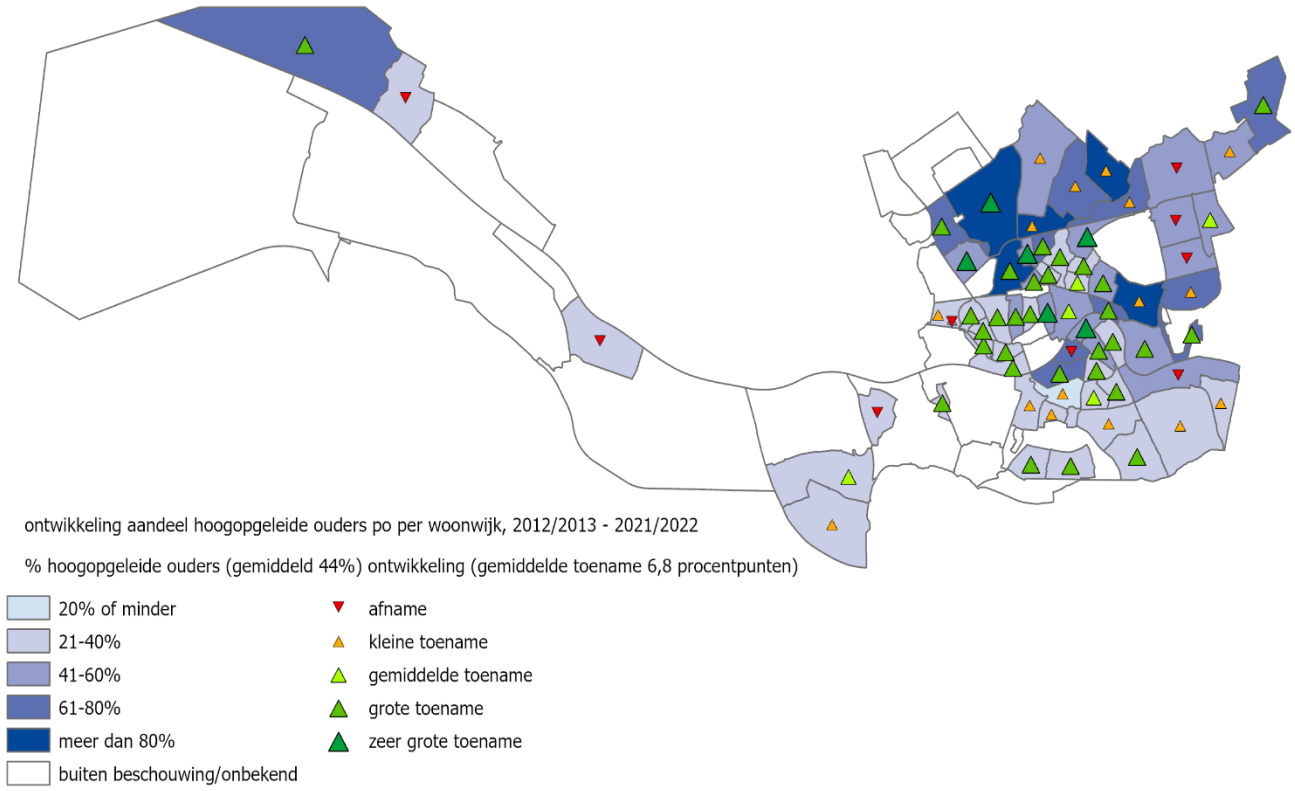

Bron: CBS, bewerking OBI

4.1 Gemengde buurten

De verschillen in schoolkeuzes leiden ertoe dat in de gemengde buurten (met 40-60% hoogopgeleide ouders) – waar de meeste kans bestaat voor gemengde scholen – leerlingen met zowel laag- als hoogopgeleide ouders in de praktijk meer naar scholen gaan met kinderen uit de eigen groep.

Net als in schooljaar 2019/2020 ging in schooljaar 2021/2022 gemiddeld zowel meer dan de helft van de leerlingen met laagopgeleide ouders uit deze buurten als meer dan de helft van de leerlingen met hoogopgeleide ouders met elkaar naar school, zie figuur 4.3.

Ongeveer een vijfde van de leerlingen met hoog- en laagopgeleide ouders (21%) ging in schooljaar 2021/2022 naar gemengde scholen. In schooljaar 2019/2020 was dat ongeveer een kwart (24%), zie figuur 4.4. In schooljaar 2012/2013 ging 38% van de leerlingen uit gemengde buurten naar gemengde scholen, zie figuur 4.5.

Figuur 4.3. Schoolkeuzes van hoog en laagopgeleide ouders in buurten met 40-60% hoogopgeleide ouders, 2021/2022

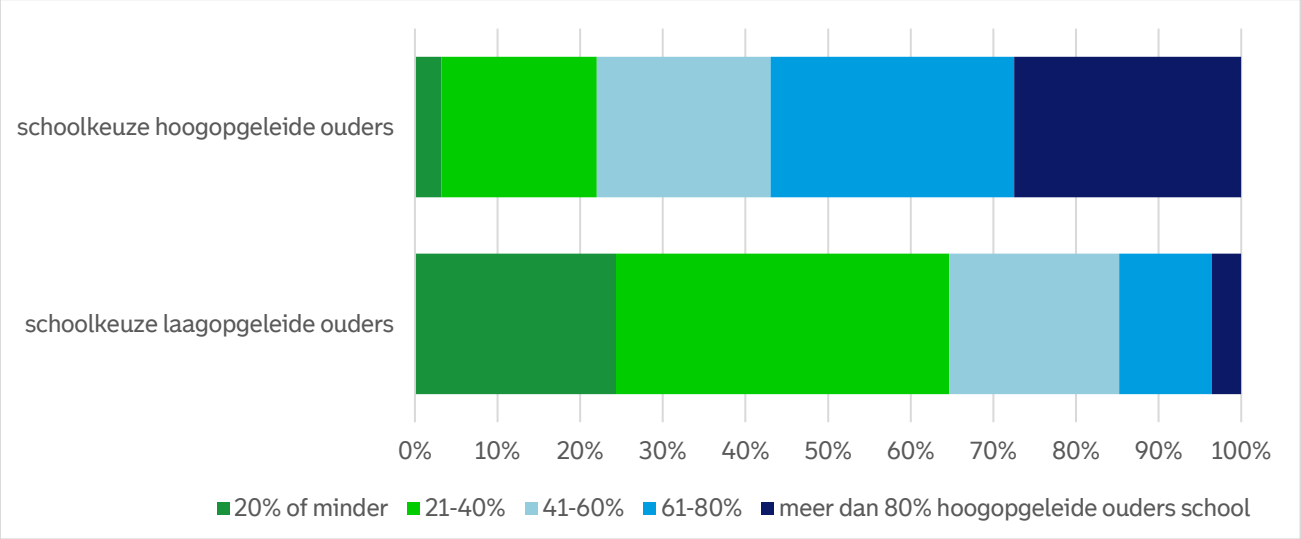

Bron: CBS, bewerking OBI

Figuur 4.4. Schoolkeuzes van hoog en laagopgeleide ouders in buurten met 40-60% hoogopgeleide ouders, 2019/2020

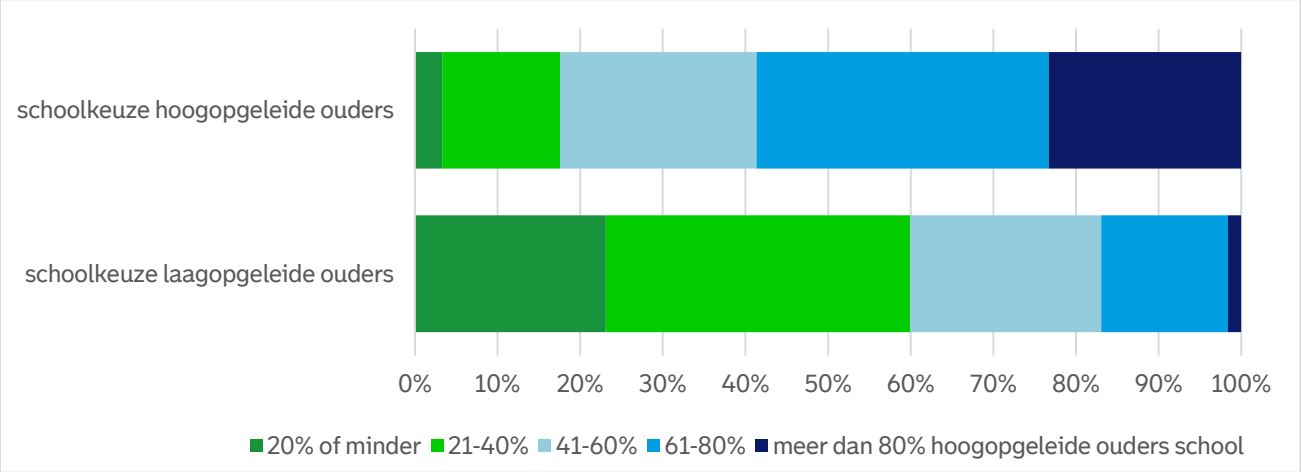

Bron: CBS, bewerking OBI

Figuur 4.5. Schoolkeuzes van hoog en laagopgeleide ouders in buurten met 40-60% hoogopgeleide ouders, 2012/2013

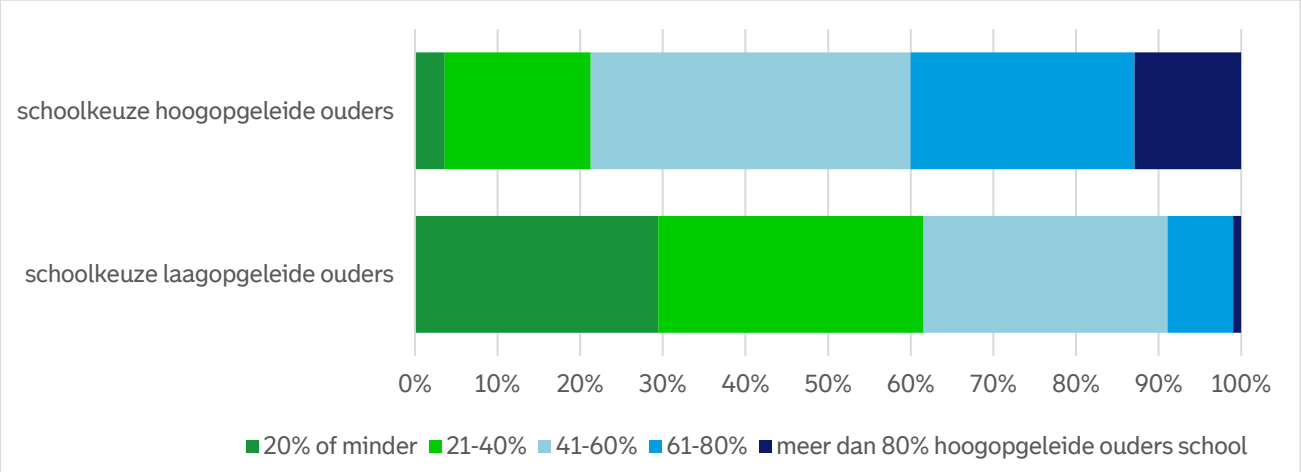

Bron: CBS, bewerking OBI

5 Leerlingstromen in Rotterdam

Om de leerlingstromen in het Rotterdamse onderwijs in kaart te brengen is de stad in vier stadsdelen ingedeeld (zie figuur 5.1), die bestaan uit de gebieden:

- NPRZ-gebied (Feijenoord, Charlois en IJsselmonde)
- Zuid overig (Hoogvliet, Pernis en Rozenburg, Waalhaven-Eemhaven)
- Noord binnen de ring (Delfshaven, Kralingen-Crooswijk, Centrum, Noord)
- Noord buiten de ring (Hoek van Holland, Overschie, Hillegersberg, Prins Alexander, Spaanse Polder en Nieuw Mathenesse)

In 2021/2022 gaat 90% van de leerlingen in het eigen stadsdeel naar school. In 2019/2020 was dat 88% en in 2012/2013 93%. Uit nadere analyse blijkt dat weer iets minder leerlingen buiten Rotterdam onderwijs zijn gaan volgen: bij leerlingen die in NPRZ-gebied en in Noord binnen de ring wonen is dit in 2021/2022 ten opzichte van 2019/2020 gedaald met twee procentpunt en bij leerlingen die in Noord buiten de ring wonen met vier procentpunt. De leerlingstromen in schooljaar 2021/2022 zijn vergelijkbaar met die in 2019/2020.

Gemiddeld gaat 88% van de leerlingen met hoogopgeleide ouders in het eigen stadsdeel naar school (stijging van één procentpunt ten opzichte van 2019/2020), tegenover 90% van de leerlingen met middelbaar opgeleide ouders (stijging van twee procentpunt ten opzichte van 2019/2020) en 93% van de leerlingen met laagopgeleide ouders (ook stijging van twee procentpunt ten opzichte van 2019/2020). Sinds 2012/2013 is dit in 2021/2022 twee procentpunt gedaald onder leerlingen met laagopgeleide ouders en drie procentpunt onder leerlingen met middelbaar of hoogopgeleide ouders.

Figuur 5.1. Indeling van Rotterdam in vier stadsdelen

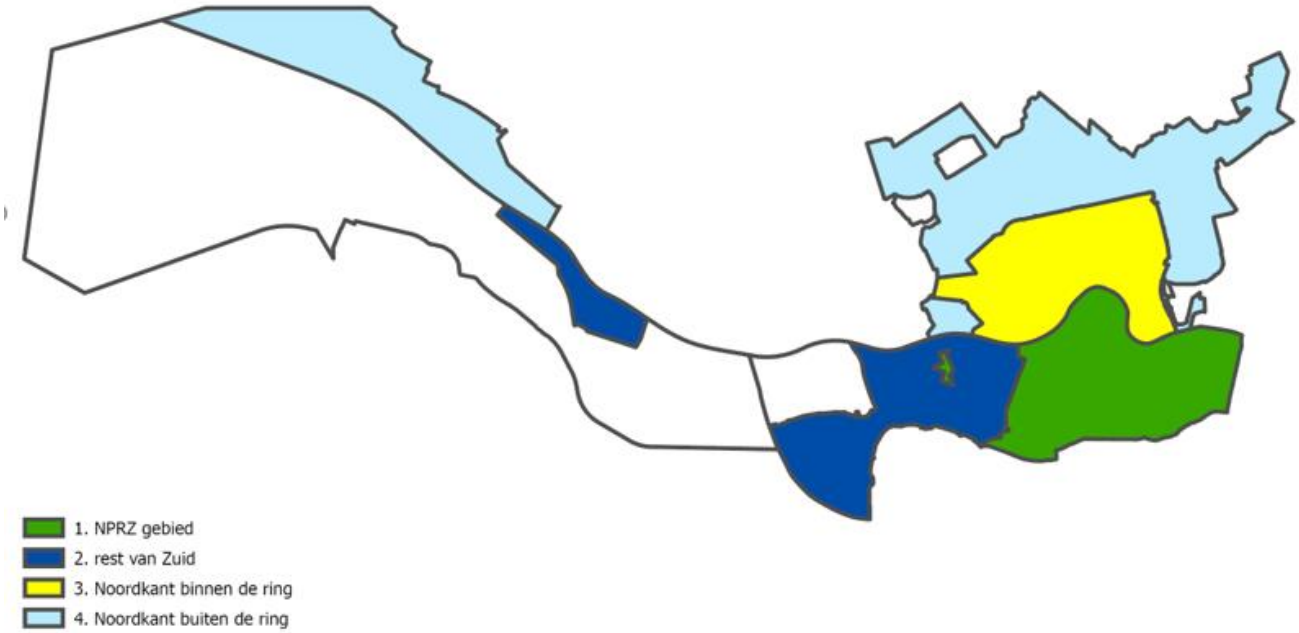

Figuur 5.2. Leerlingenstromen in het Rotterdamse basisonderwijs (exclusief speciaal basisonderwijs) van woonstadsdeel naar schoolstadsdeel – hoogopgeleide ouders, 2021/2022

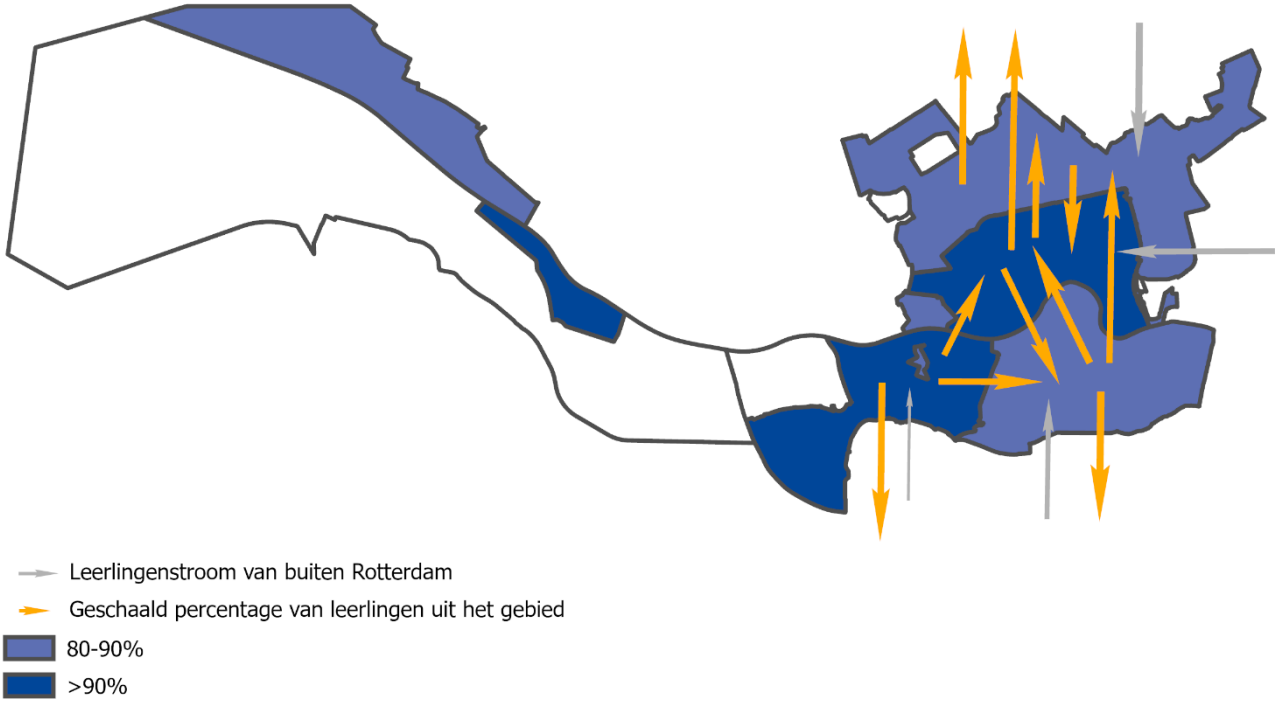

Bron: CBS, bewerking OBI

5.1 Hoogopgeleide ouders

Het aandeel leerlingen met hoogopgeleide ouders dat in het stadsdeel woont en daar naar school gaat, is het kleinst in NPRZ-gebied (83%) en het grootst in overig Zuid (92%). Kinderen van hoogopgeleide ouders wonend in NPRZ-gebied trekken relatief veel naar scholen buiten Rotterdam (9%) of naar scholen in Noord binnen de ring (7%). Er gaat een klein aandeel kinderen van hoogopgeleide ouders uit Noord binnen de ring (1%) in NPRZ-gebied naar school. Ook komen er leerlingen van hoogopgeleide ouders van buiten Rotterdam naar scholen binnen Rotterdam. Het grootste gedeelte daarvan (42%) zit op scholen in Noord buiten de ring, ongeveer een derde gaat naar Noord binnen de ring (32%) of NPRZ-gebied (23%), een klein gedeelte (3%) gaat in Rotterdam Zuid overig naar school. Zie ook figuur 5.2.

5.2 Middelbaar opgeleide ouders

Het aandeel leerlingen met middelbaar opgeleide ouders dat in het stadsdeel woont en in het eigen stadsdeel naar school gaat, is het kleinst in Noord buiten de ring (88%) en het grootst in overig Zuid (93%). Kinderen van middelbaar opgeleide ouders wonend in Noord buiten de ring trekken relatief veel naar scholen buiten Rotterdam (6%) of naar scholen in Noord binnen de ring (5%). Er gaat een klein aandeel kinderen van middelbaar opgeleide ouders uit Noord binnen de ring (1%) in NPRZ-gebied naar school. Ook komen er leerlingen van middelbaar opgeleide ouders van buiten Rotterdam naar scholen binnen Rotterdam. Een derde daarvan (34%) zit op scholen in Noord buiten de ring, 28% gaat naar school in NPRZ-gebied en 30% naar Noord binnen de ring. Een klein gedeelte (8%) gaat in overig Zuid naar school. Zie ook figuur 5.3.

5.3 Laagopgeleide ouders

Het aandeel leerlingen met laagopgeleide ouders dat in het stadsdeel woont en in het eigen stadsdeel naar school gaat, is het kleinst in Noord buiten de ring (86%) en het grootst in overig Zuid en NPRZ-gebied (beide 95%). Kinderen van laagopgeleide ouders wonend in Noord buiten de ring trekken relatief veel naar scholen buiten Rotterdam (5%) of naar scholen in Noord binnen de ring (8%). Er gaat een klein aandeel kinderen van laagopgeleide ouders uit Noord

binnen de ring (1%) in NPRZ-gebied naar school. Ook komen er leerlingen van laagopgeleide ouders van buiten Rotterdam naar scholen binnen Rotterdam. Ruim een derde daarvan (36%) zit op scholen in NPRZ-gebied, 32% gaat naar scholen in Noord binnen de ring en 26% naar Noord buiten de ring. Een klein gedeelte (6%) gaat in Zuid overig naar school. Zie ook figuur 5.4.

Figuur 5.3. Leerlingenstromen in het Rotterdamse basisonderwijs (exclusief special basisonderwijs) van woonstadsdeel naar schoolstadsdeel – middelbaar opgeleide ouders, 2021/2022

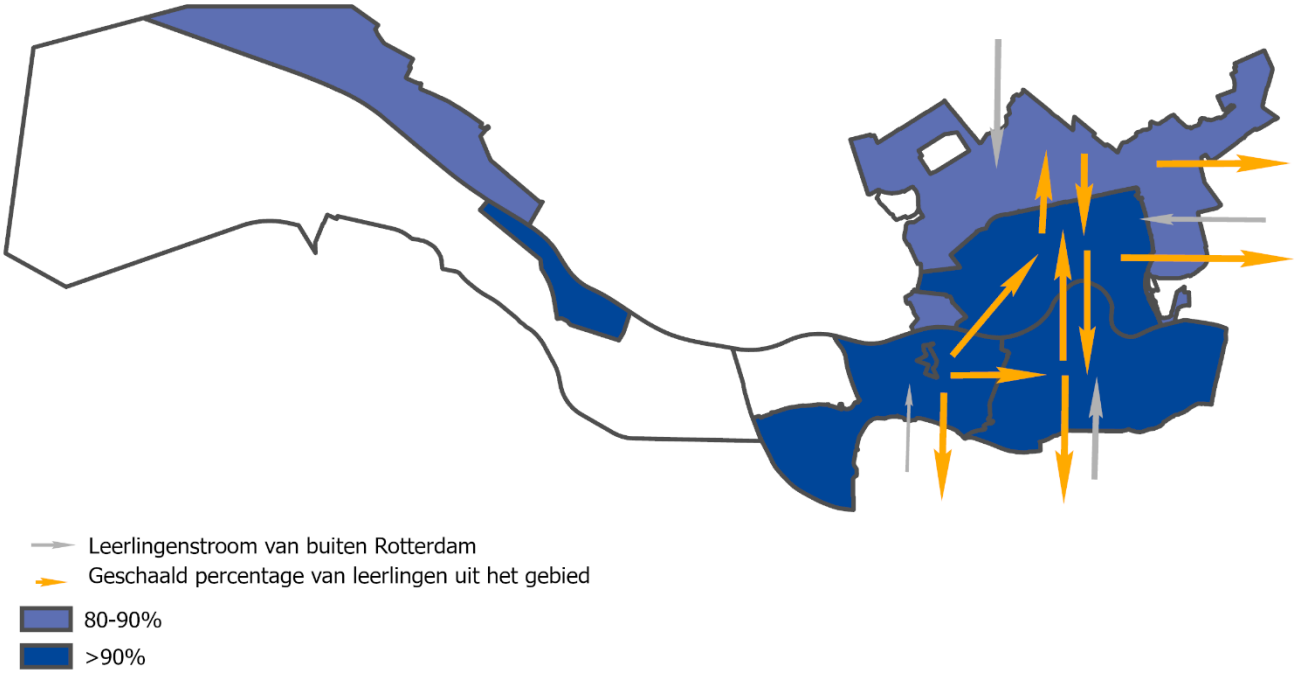

Bron: CBS, bewerking OBI

Figuur 5.4. Leerlingenstromen in het Rotterdamse basisonderwijs (exclusief special basisonderwijs) van woonstadsdeel naar schoolstadsdeel – laagopgeleide ouders, 2021/2022

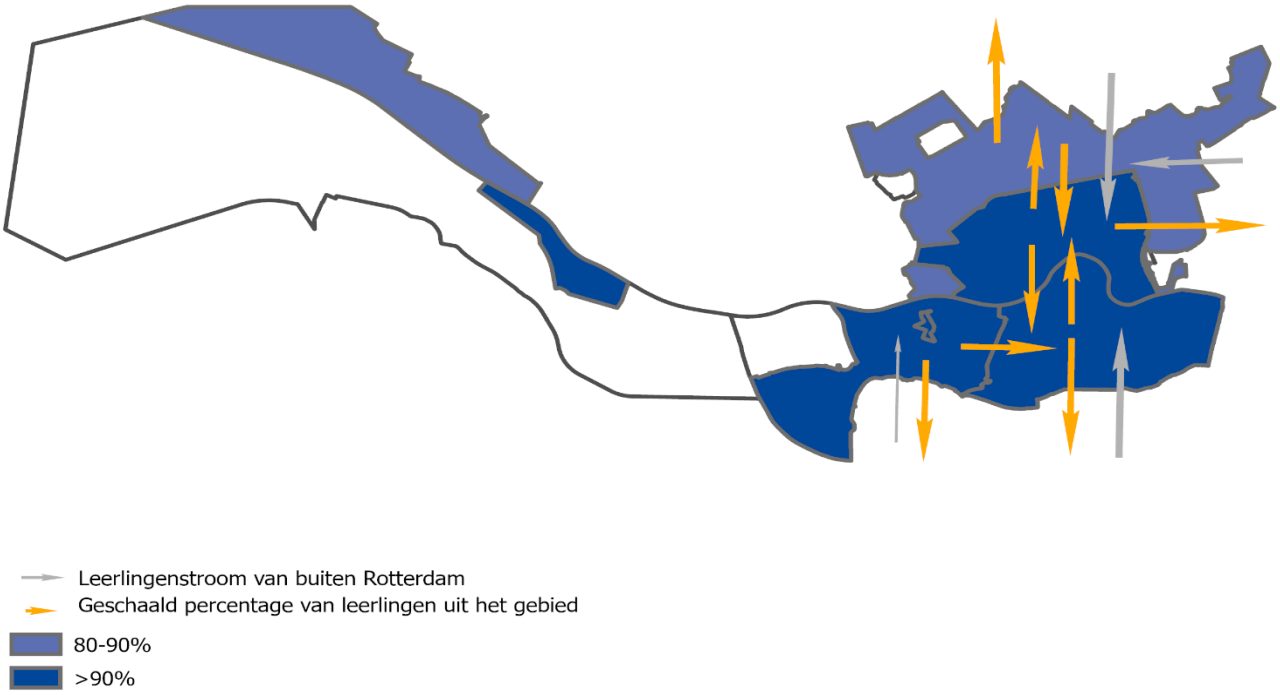

Bron: CBS, bewerking OBI

Gemeente Rotterdam